

УДК 796.071.4

ББК – 75.1

Андрій Огнистий

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПРИКЛАДНИХ ЗНАНЬ І УМІНЬ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

У публікації розкриваються спеціальні знання і уміння з фізичного виховання та шляхи їх формування у майбутніх вчителів.

Ключові слова: фізичне виховання, вчитель, знання і уміння, учні.

В публикации раскрываются специальные знания и умения из физического воспитания и пути их формирования у будущих учителей.

Ключевые слова: физическое воспитание, учитель, знания и умения, ученики.

In a publication the special open up knowledges and ability from physical education and ways of their forming for future teachers-предметників.

Keywords: physical education, physical culture, teacher, student.

Постановка проблеми та аналіз результатів останніх досліджень. Сучасний розвиток національної педагогічної освіти диктує умови зі створення такої системи підготовки кадрів, яка б на основі національних надбань світового значення та усталених європейських традицій забезпечила підготовку вчителів, здатних здійснювати професійну діяльність на демократичних та гуманістичних засадах, реалізовувати освітню політику, як пріоритетну функцію держави, що спрямовується на розвиток та самореалізацію особистості, задоволення її освітніх і духовно-культурних потреб, а також потребу бути конкурентоспроможними на ринку праці [1].

Практична реалізація даного положення передбачає наявність інформації про умови формування у студентів вищих педагогічних навчальних закладів основ професійної майстерності, загальних і спеціальних знань, вмінь, професійно-значимих якостей та оптимального стану здоров'я [1].

У цьому аспекті розвиток педагогічної освіти повинен розглядатися у контексті формування інформаційно-технологічного суспільства, докорінних змін в соціально-економічному, духовному розвитку держави, що потребує підготовки вчителя нової генерації. Вирішення цього стратегічного завдання зумовлена також глибинними змінами в системі й структурі загальної середньої освіти та необхідністю інтеграції національної освіти в європейський освітній простір.

Останні накази та директиви Міністерства освіти та науки України [3] зобов'язують вищі навчальні заклади забезпечити методичну підтримку та організаційний супровід процесу вільного вибору студентами дисциплін циклів фундаментальної, природничо-наукової та загальноекономічної підготовки, професійної та практичної підготовки шляхом їх попереднього ознайомлення з програмними матеріалами, проведення оглядових лекцій та консультацій.

В цьому аспекті процес підготовки вчителя-предметника до роботи з фізичного виховання потрібно розглядати не лише як педагогічний інструмент для визначення шляхів вдосконалення професійного становлення майбутніх фахівців, а й як покращення загального стану фізичної культури підростаючого покоління.

Мета дослідження – встановити сукупність знань та умінь необхідних учителю-предметнику для здійснення впливу на фізичне виховання учнів та визначити шляхи їх формування.

Методи дослідження. У ході дослідження ми використовували наступні методи: вивчення наукових джерел і документальних матеріалів.

Наукове дослідження проводилося у рамках наукової теми “Підготовка майбутнього вчителя до інноваційної діяльності в сучасній школі” (№ держреєстрації – 0111U001321).

Результати дослідження та їх обговорення. Ми звикли, що фізичним вихованням підростаючого покоління, тай, зрештою, і дорослих, повинен займатись фахівець, який закінчив спеціальний факультет чи навчальний заклад, і зовсім випускаємо з виду, що завданням кожного педагога є формування фізично здорової особистості. На превеликий жаль, роль вчителя-предметника зводиться до профілактичних форм роботи, які стосуються тютюнопаління, вживання алкоголю та наркогенних речовин. Це при тому, що практично кожний випускник педагогічного вищого навчального закладу, в тій чи іншій мірі, залучений до фізкультурної роботи в шкільному колективі.

Система організації шкільної та позашкільної фізкультурно-оздоровчої і спортивно-масової роботи дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних та позашкільних навчальних закладів спрямована на реалізацію основних напрямів Національної доктрини розвитку освіти України в XXI столітті, затвердженої Указом Президента України від 17.04.2002 №347/2002 (347/2002), та Цільової комплексної програми “Фізичне виховання – здоров’я нації” (963а/98), затвердженої Указом Президента України від 01.09.1998 №963/98 (963/98), і впроваджується у зазначених навчальних закладах, незалежно від підпорядкування та форми власності, з метою: виховання відповідального ставлення до власного здоров’я і здоров’я оточення, як до вищої індивідуальної і суспільної цінності; формування у дітей та учнівської молоді навичок здорового способу життя; оптимізації режиму навчально-виховного процесу; збільшення рухової активності дітей та учнівської молоді; активізації фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи всіх ланок системи освіти.

Вирішення питань професійно-педагогічної підготовки до цієї діяльності повинно займати вагоме місце у системі підготовки педагогічних кадрів. Ця підготовка має вирішувати не тільки завдання, пов’язані із всебічним і гармонійним розвитком особистості, але і чисто професійні, пов’язані з набуттям спеціальних компетенцій, необхідних для роботи з фізичного виховання школярів.

Дана підготовку необхідно проводити на основі аналізу освітньо кваліфікаційних характеристик, зібраних та узагальнених із всіх педагогічних факультетів вищого навчального закладу. Потрібно розробити чітку систему підготовки майбутніх вчителів-предметників до роботи з фізичного виховання учнів.

Дана діяльність передбачає участь вчителя-предметника у різних рекреаційно-оздоровчих та спортивно-масових заходах затверджених МОН України [4]. А саме:

Обов’язкові спортивно-оздоровчі заходи: ранкова гімнастика (дошкільні навчальні заклади, школи-інтернати); руханкові хвилинки і паузи під час навчального процесу (дошкільні, загальноосвітні та професійно-технічні навчальні заклади); “години фізичної культури” в групах подовженого дня (загальноосвітні навчальні заклади); “дні здоров’я і фізичної культури” (дошкільні, загальноосвітні та професійно-технічні навчальні заклади).

Спортивно-масові заходи: змагання “Перші кроки” (дошкільні навчальні заклади); Всеукраїнські спортивні ігри школярів “Старти надій” (загальноосвітні навчальні заклади); Всеукраїнська спартакіада для дітей-сиріт і дітей, які залишились без піклування батьків (школи-інтернати);

Спортивні заходи: Всеукраїнська спартакіада школярів (загальноосвітні та позашкільні навчальні заклади); Всеукраїнська спартакіада учнів професійно-технічних на-

вчальних закладів (професійно-технічні та позашкільні навчальні заклади); Всеукраїнські змагання “Повір у себе” (школи-інтернати для дітей, які потребують корекції фізичного або розумового розвитку); змагання з видів спорту районного (міського), обласного, республіканського, міжнародного рівня (позашкільні навчальні заклади).

Крім вищезазначених, плануються внутрішні змагання у відповідності до Регламенту проведення спортивно-масових та фізкультурно-оздоровчих заходів у навчальних закладах, виходячи з умов і традицій навчального закладу.

У зв’язку з цим, кафедрою фізичного виховання Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка внесені доповнення до навчальної програми, які спрямовані на підготовку вчителя-предметника не лише до виконання своїх професійних обов’язків (професійно-прикладна фізична підготовка), але й до участі майбутніх вчителів-предметників у спортивно-оздоровчих формах, спрямованих на фізичне гартування підростаючого покоління.

В умовах мобільності студента, щодо вільного вибору навчальних дисциплін та зменшенні обов’язкових годин на предмет “Фізичне виховання”, вважаємо за потрібне запропонувати студентам, які визначились у своїй майбутній педагогічній діяльності, спеціальний курс “**Фізичне виховання за професійною спрямованістю**”.

Мета дисципліни “**Фізичне виховання за професійною спрямованістю**” у вищому педагогічному навчальному закладі освіти – підготовка вчителя-предметника до роботи з фізичного виховання учнів.

Головним критерієм ефективності підготовки випускника вищого педагогічного навчального закладу є: знання основ організації і методики найбільш ефективних видів і форм раціональної рухової діяльності учнів й уміння застосувати їх на практиці; знання основ методики оздоровлення і фізичного вдосконалювання учнів традиційними і нетрадиційними засобами та методами фізичної культури; знання основ професійно-прикладної фізичної підготовки й уміння застосовувати їх на практиці; знання основ фізичного виховання різних верств населення.

Поряд із цим, майбутні вчителі незалежно від спеціальності повинні володіти спеціальними знаннями та умінями (табл. 1).

Таблиця 1

Знання і уміння якими повинен володіти випускник вищого педагогічного навчального закладу для формування фізичного здоров’я учнів

Педагог, його посада	Знання і уміння	Шляхи формування умінь
Класний керівник, вчитель-предметник, завуч школи, директор школи, інспектор районного (міського, обласного) відділу освіти, організатор фізкультурно-оздоровчої роботи у літньому таборі відпочинку, громадській організації, волонтер на змаганнях	Використовувати способи реанімації під час утоплення, надавати до медичну (медичну) допомогу під час отримання травми у ході занять фізичними вправами, туристичному поході.	Під час практичних занять розглядаються способи рятування на воді, транспортування потопельника, звільнення від захватів, способи плавання з потерпілим, надання першої долікарської допомоги при різних видах травм та нещасних випадках. Знання інструкцій та правила оформлення документів під час перебування на посаді директора і завуча.

Продовж. табл. 1

Класний керівник, вихователь групи подовженого дня, завуч школи, директор школи, інспектор районного (міського, обласного) відділу освіти	Узгодити з педагогічною радою школи порядок проведення позаурочних спортивно-оздоровчих форм занять у режимі дня школи.	На семінарському занятті розробити варіанти плану проведення позаурочних спортивно-оздоровчих форм занять. На практичному занятті реалізувати різні варіанти плану для визначення часу тривалості окремих форм занять
Класний керівник, вчитель-предметник, вихователь групи подовженого дня, завуч школи, директор школи, інспектор районного (міського, обласного) відділу освіти	Проводити бесіди з учнями стосовно режиму дня в школі, порядку проведення гімнастики до занять, рухливих перерв і фізкультхвилинок (активних пауз).	Розробити бесіди для дітей. Самостійно розробити комплекси занять гімнастики до занять руханкових хвилинок. На практичному занятті апробувати складені комплекси.
Класний керівник, вчитель-предметник, вихователь групи подовженого дня, завуч школи, директор школи	Проводити: гімнастику до занять, рухливі перерви, проводити руханкові (активні паузи) на уроках, заняття фізичними вправами в групах подовженого дня, фізичні вправи у години відпочинку.	Самостійно розробити комплекси занять гімнастики до занять фізкультхвилинок. На практичному занятті апробувати складені комплекси.
Класний керівник, вихователь групи подовженого дня, завуч школи, директор школи	Організовувати та проводити позакласні і позашкільні оздоровчі та спортивно-масові заходи: змагання, спортивне свято початку навчального року, “Козацькі забави”, “Зимові розваги”, спортивний вечір “Різдвяні забави”, спортивне свято, присвячене завершенню навчального року і результатам спортивної діяльності класів.	Навчально-тренувальний режим на заняттях. Проведення на зі студентами молодших курсів змагань, спортивне свято початку навчального року, “Козацькі забави”, “Зимові розваги”, спортивний вечір “Різдвяні забави”, спортивне свято, присвячене завершенню навчального року і результатам спортивної діяльності.
Класний керівник, вчитель-предметник, завуч школи, директор школи, інспектор районного (міського, обласного) відділу освіти, організатор спортивно-оздоровчої роботи у літньому таборі відпочинку, громадській організації, волонтер на змаганнях	Допомагати вчителю фізичної культури організувати та проводити спартакіаду серед учнів школи з різних видів спорту, змагання у класах і спортивних секціях, товариські зустрічі збірних команд школи, участь у міській (районній) спартакіаді і змаганнях з видів спорту, туристичний зліт і змагання зі спортивного орієнтування, здійснювати зв'язок з тренерами ДЮСШ, спортивних клубів.	Під час навчальної практики, педагогічної практики допомагати вчителю фізичної культури організувати та проводити спартакіаду серед учнів школи з різних видів спорту, змагання у класах і спортивних секціях, товариські зустрічі збірних команд школи, участь у міській (районній) спартакіаді і змаганнях з видів спорту, туристичний зліт і змагання зі спортивного орієнтування, здійснювати зв'язок з тренерами ДЮСШ, спортивних клубів.

Продовж. табл. 1

Класний керівник, завуч школи, директор школи, інспектор районного (міського, обласного) відділу освіти	Організовувати батьків для участі спортивних свят, “Дні здоров’я, фізкультури і спорту“, “Мама, тато, Я – спортивна сім’я”, інші заходи.	Навчально-тренувальний режим на заняттях. Проведення на зі студентами молодших курсів “Дні здоров’я, фізичної культури і спорту“, “Мама, тато, Я – спортивна сім’я”, інші заходи.
---	--	---

Висновки

1. Результати дослідження вказують на необхідність під час теоретичних занять здійснювати поглиблене вивчення принципів, засобів та методів фізичного виховання, механізмів формування фізіологічних резервів організму, як основи соматичного здоров’я, розкривати значення активного відпочинку, гігієнічних умов занять фізичними вправами. Водночас важливим є оволодіння уміннями розробляти комплекси руханкових пауз і хвилинок гімнастики до уроків, сценаріїв спортивних свят, днів здоров’я, спортивних вечорів тощо.

2. Практичні заняття необхідно скерувати на розвиток моторики і формування фонду рухових навиків необхідних для здійснення навчання учнів руховим навикам, засвоєння навиків використання сучасних методів фізичного виховання, моделювання системи домашніх завдань, необхідних для самостійних занять в умовах сім’ї.

1. <http://www.mon.gov.ua/> Виступ міністра освіти і науки України Івана Вакарчука на спільній із Міністерством охорони здоров’я України та Міністерством України у справах сім’ї, молоді та спорту колєгії з питань реформування фізичної культури, збереження здоров’я учнівської та студентської молоді у навчальних закладах України 11 листопада 2008 р.
2. <http://www.mon.gov.ua> – Положення про організацію фізичного виховання і масового спорту у вищих навчальних закладах (наказ МОН №4 від 11.01.2006 р.).
3. http://www.mon.gov.ua/newstmp/2010_1/18_02/2/nakaz_mon_101+.doc – Наказ МОН України №10110.02.2010 р. Про структуру освітньо-професійних програм та навчальних планів підготовки бакалаврів.
4. http://www.mon.gov.ua/laws/MON_486.doc – Про Систему організації фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних та позашкільних навчальних закладів. Наказ МОН України 21.07.2003 №486 Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 7 жовтня 2003 р. за №903/8224.

Рецензент: канд. пед. наук, доц. Тягур Р. С.